

Scientific and organizational aspects of improving the reproductive health system of students

Zulayxo ABDUNAZAROVA¹

Karshi State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2021

Received in revised form

20 August 2021

Accepted 15 September 2021

Available online

11 October 2021

ABSTRACT

In recent years, the problem of student health has increasingly attracted the attention of scientists, doctors and teachers, due to the increasing incidence of the disease among the entire population of the country and its individual groups, including students and pupils. Therefore, the article presents theoretical views on reproductive health among students.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

reproductive health,
infectious diseases,
adolescence,
stress,
pathological problems,
ability to leave a healthy
generation.

Talabalarning reprodiktiv salomatlik tizimini takomillashtirishning ilmiy va tashkiliy jihatlari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

reproduktiv salomatlik,
yuqumli kasalliklar,
o'smirlilik davri,
stress,
patologik muammolar,
sog'lom avlod qoldirish
qobiliyati.

So'nggi yillarda talabalar salomatligi muammosi olimlar, shifokorlar va o'qituvchilarning e'tiborini tobora ko'proq jalb qilmoqda, bu butun mamlakat aholisi va uning alohida guruhlari, shu jumladan, talabalar va o'quvchilar kasallanishning ko'payishi bilan bog'liq. Shuning uchun maqolada talabalar o'rtasida reproduktiv salomatlikni saqlash bo'yicha nazariy qarashlar keltirilgan.

¹ Lecturer, Pedagogical Institute of Karshi State University, Karshi, Uzbekistan.

Научные и организационные аспекты совершенствования системы репродуктивного здоровья студентов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

репродуктивное здоровье, инфекционные заболевания, подростковый возраст, стресс, патологические проблемы, способность оставить здоровое поколение.

В последние годы проблема здоровья учащихся все больше привлекает внимание ученых, врачей и учителей в связи с ростом заболеваемости этим заболеванием среди всего населения страны и ее отдельных групп, включая студентов и школьников. Поэтому в статье представлены теоретические взгляды на репродуктивное здоровье студентов.

Kasallikning ko'payishi, bir qator kasalliklarning xronologiyalash tendentsiyasi, zamonaviy noqulay sharoitda talabalar va o'quvchilarning sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadigan omillarning ko'pligi barcha bosqichlarda profilaktika va davolash – rekreatsiya tizimini takomillashtirish zarurligini aniqlaydi. Buning uchun sog'liqni saqlash darajasiagi farqlarni, turli universitetlardagi o'qish sharoitlarini, o'g'il va qizlarning imidjini va yashash sharoitlarini hisobga olgan holda talabalarga tibbiy yordam ko'rsatish lozim.

Talabalarni tekshirganda, ularning sog'lig'ining ko'rsatkichlari, ba'zi shikoyatlar, anamnestik ma'lumotlar va oldingi tibbiy hujjatlar ma'lumotlari mavjudligi bilan belgilanadi, universitetda yoshlarning o'qishi tugashi bilan sog'lig'ining yomonlashishiga olib keladi. Mavjud iqtisodiy, ijtimoiy va tibbiy dasturlarda yosh avlodning ijtimoiy rivojlanish jarayonida o'ziga xos ijtimoiy mavqeい to'liq hisobga olinmagan, bu esa yoshlarning tibbiy - ijtimoiy muammolariga e'tiborni kuchaytirish, vositalar, shakllar, o'rta va uzoq muddatli istiqbolda yosh avlod bilan ishslash usullari va mezonlarini ishlab chiqishga undaydi.

Hozirgi vaqtida sog'liqni saqlash va ta'lim organlarining amalda sezilarli integratsiyasi yo'q, aholini o'qitish, oilalarda, ta'lim muassasalarida va umuman jamiyatda profilaktika ishlarini olib borish uchun zarur bo'lgan tibbiyat, pedagogika va psixologiyani biladigan mutaxassislar yo'q. Aholining sog'liqni saqlash ta'limining mavjud dasturlari faqat sog'liqni saqlashning tibbiy jihatlariga qaratilgan bo'lib, shaxsiyatni rivojlanishning psixologik va pedagogik muammolari, individual, tipologik, yosh va jins xususiyatlari hisobga olinmaydi. Turli darajadagi ta'lim muassasalarida talabalar salomatligini saqlash va mustahkamlashning yangi tuzilmalarini tashkil etish va yaratish bo'yicha deyarli hech qanday keng ko'lamli istiqbolli tadqiqotlar yo'q, boshqaruvning barcha darajalarida amalga oshiriladigan sog'liqni saqlash dasturlari tasvirlanmagan, ularning samaradorligi va istiqbollari hisobga olinmaydi.

O'smirlarning reproduktiv salomatligi juda muhimdir. Umuman, millatning salomatligi va demografik vaziyatning yaxshilanishi ularning reproduktiv salohiyatiga bog'liq. Reproduktiv salohiyat deganda, odatda, bola tug'ish yoshiga kirganda, sog'lom nasl tug'ish qobiliyati tushuniladi.

Talabalik yillari asosan o'smirinlik vaqtiga to'g'ri keladi. O'smirlik davri tanadagi o'ziga xos fiziologik o'zgarishlar bilan tavsiflanadi, bunda o'sish va rivojlanish jarayonlari jadal kechadi va ayniqsa, shaxsning psixologik, axloqiy va ijtimoiy shakllanishi muhim ahamiyatga ega.

Kelajakda bu davrning patologik kechishi insonning reproduktiv funksiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu ko'p jihatdan uning bolalik va o'smirlikdagi sog'lig ining holatiga bog'liq.

Yoshlarning reproduktiv salomatligini saqlash zamonaviy jamiyatning asosiy vazifalaridan biridir. Aholining muhim ijtimoiy-demografik guruhi bo'lgan yosh oilaga alohida e'tibor qaratiladi. Sog'lom turmush tarzining shakllanishi yoshlar muhitida giyohvandlikni istisno etadigan maqbul ko'nikmalar va hayot stereotiplari majmuasini birlashtirishda ifodalanishi kerak [2].

Reproduktiv salomatlik deganda nafaqat reproduktiv tizim kasalliklari, uning funksiyalari yoki jarayonlarining buzilishi, balki to'liq jismoniy va ijtimoiy farovonlik holati tushuniladi. Bu qoniqarli va xavfsiz jinsiy hayotni, ko'payish qobiliyatini (bolalarni tug'ish) va oilani rejalashtirish masalalarini mustaqil hal qilish imkoniyatini anglatadi [1].

Hozirgi vaqtida yoshlarning reproduktiv salomatligini saqlash muammosi alohida ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda yoshlar salomatligi, xususan, reproduktiv salomatlikning yomonlashuvi tendentsiyasi barqarorlashdi. Mavjud vaziyatning asosiy omillari quyidagilardir: aholining jinsiy va reproduktiv salomatlik masalalarida xabardorligi pastligi; bolalar va o'smirlar uchun jinsiy ta'lim tizimining yo'qligi; jinsiy yo'l bilan yuqadigan infektsiyalarning tarqalishi, ayniqsa o'smirlar va yoshlar; o'smirlik davrida homiladorlik va abortning yuqori darajasi; reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish va rejalashtirilgan homiladorlikka tayyorgarlik jarayoniga mutaxassislarning yetarli darajada jalb etilmasligi; farmatsevtika bozorining yuqori sifatli kontratseptiv vositalar bilan to'yinganligi va ularning qimmatligi; jinsiy va reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish xizmatlariga aholining ehtiyojlarini o'rghanish bo'yicha tadqiqotlarning yetishmasligi.

Ilmiy doiralarda homilador ayollarning salomatligiga ta'siri va reproduktiv yoshdagi ayollar jinsi haqida uzoq vaqt davomida turli tadqiqotlar o'tkazildi. Uzoq muddatli kuzatuvlar davomida bir necha omil guruhlari aniqlandi:

- Ijtimoiy-psixologik. Bu stress, asabiy taranglik va tashvish va qo'rquv hissi ta'siridir.
- Genetika. Reproduktiv hujayralardagi mutatsiyalar mavjudligi yoki yo'qligi.
- Professional. Agar professional faoliyatingiz zararli va xavfli moddalar yoki ish turlariga bog'liq bo'lsa, homiladorlikning boshlanishi va hatto rejalashtirishdan oldin bunday omillar ta'sirini bekor qilish zarur.
- Ekologik. Ekologik jihatdan biz yanada qulayroq maydonga aylanadigan bo'lsak, ushbu omillarni eng kamida ta'sir qila olamiz [13].

Yoshlar va o'smirlar yosh xususiyatlariga ko'ra, reproduktiv salomatlikka ta'sir qiladigan yomon odatlarning oqibatlarini yetarlicha hisobga olishmaydi.

Mastlik va ichkilikbozlik mamlakatdagi ijtimoiy-demografik vaziyatni murakkablashtiradi, aholi soniga va uning aqliy va jismoniy imkoniyatlariga ta'sir qiladi, ijtimoiy foydali faoliyekni pasaytiradi.

Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish tug'ilishning pasayishiga va tug'ma jismoniy va ruhiy nuqsonli bolalar sonining ko'payishiga olib keladi.

Bizning davrimizda homiladorlikning yoshga mos kelmasligi va spiritli yoki giyohvandlik stimulyatorlaridan foydalanish aniq va ishonchli tarzda isbotlangan: abort qilish xavfi, bepushtlik, kasal yoki nuqsonli nasl tug'ilish ehtimoli ortadi. Dastlabki bosqichlarda nikotin, spiritli ichimliklar va giyohvand moddalar ta'sirining natijasi

urug'lantirilgan tuxum va embrionning o'limi, homilaning o'sishi va rivojlanishining kechikishi, homila organlari va nerv tizimlarining shakllanishining buzilishi, o'z - o'zidan tushish, o'lik tug'ilishdir [10].

So'nggi yillarda respublikamizda o'smirlar homiladorligi darajasi deyarli ikki baravar kamaydi, lekin o'smirlilik va yoshlik davrida homiladorlikni to'xtatish jinsiy va reproduktiv salomatlikning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda.

Himoya tushunchasi yosh oilalarning va har bir shaxsning reproduktiv salomatligini qo'llab-quvvatlashi mumkin bo'lgan ko'plab uslublar, vositalar va xizmatlarni o'z ichiga oladi. Zamonaviy sharoitda himoya qilish muammolari katta ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, jinsiy sohaga ta'sir qiluvchi turli kasalliklarning oldini olish uchun juda ko'p ish olib boradi. Ma'naviyat oila bilan boshlanishi va ta'lim muassasalarida davom etishi kerak. Buni yosh avlod bilan muhokama qilish kerak.

Mamlakatimizda reproduktiv salomatlikning eng muhim muammolari qatorida reproduktiv kasalliklar, jinsiy yo'l bilan yuqadigan infektsiyalar, homila tushish va bepushtlik.

Yosh avlod va yoshlarning reproduktiv salomatligiga jiddiy zarar infektsiyalar, asosan jinsiy yo'l bilan yuqadigan infektsiyalar sabab bo'ladi. Ularning sotsiologik ahamiyati ularning yuqori tarqalishi, bemorlar salomatligi uchun oqibatlarining og'irligi, jamiyat uchun xavfliligi, avlodlarning ko'payishiga ta'siri bilan belgilanadi.

Jinsiy yo'l bilan yuqadigan infektsiyalarning ko'payishiga asosiy omillar: giyohvandlikning, ayniqsa, o'smirlar va yoshlar orasida tarqalishi; jinsiy tajovuzning kuchayishi; yangi xavf guruuhlarining paydo bo'lishi (migrantlar, uysizlar, fohishalar); ommaviy axborot vositalarida pornografiya tarqatish; jamiyatning axloqiy asoslarini o'zgartirish; nikohdan oldingi jinsiy aloqalarning, ayniqsa yoshlar o'rtasida tarqalishi; jinsiy ta'lim tizimining yo'qligi; sog'liqni saqlash tizimining aholining jinsiy salomatlikni muhofaza qilish sohasidagi ehtiyojlarini qondirishga tayyor emasligi [3, 8].

Jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklarni nazorat qilish, ularning o'sish sabablari, davolash, bu sohadagi tadqiqotlar, profilaktika masalalari ko'plab xalqaro uchrashuv va konferentsiyalarda muhokama qilingan. Qayd etilishicha, yaqinda jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar aholi salomatligi uchun eng jiddiy muammoga aylangan.

Zamonaviy davolash usullariga qaramay, kasallanishning ko'payishi shuni ko'rsatadi, bir-biri bilan bog'liq epidemiologik, mikrobiologik, geografik, ekologik va ijtimoiy murakkabliklarning barchasi murakkab profilaktik choralarsiz tibbiy usullar samarasizdir.

Reproduktiv salomatlik yordami-reproduktiv salomatlikni qo'llab – quvvatlaydigan, reproduktiv funktsiya bilan bog'liq muammolarni oldini olish va hal qilish orqali oila yoki shaxs farovonligiga hissa qo'shadigan omillar, usullar, protseduralar va xizmatlar majmui [5, 7].

Aholining yuqori darajada kasallanishi va umumiyl o'limi, tug'ilishning pasayishi va bolalar salomatligining yomonlashuvi bilan ajralib turadigan zamonaviy sharoitda aholining reproduktiv salomatligini muhofaza qilish muammolari alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Oilani rejalashtirish – bu gumanitar rivojlanishga hissa qo'shadigan oilaviy va ijtimoiy o'lchovli sog'liqni saqlashning profilaktik choralaridan biri. Oilani rejalashtirish dasturi asosiy tibbiy yordamning kengroq kontekstiga qaratilishi, ta'lim organlari, yuridik va qonun chiqaruvchi organlar va ommaviy axborot vositalari bilan yaqin hamkorlik qilishi kerak.

Oilani rejalashtirish xizmatlari keng qamrovli va tushunarli ma'lumotlarni taqdim etishi va har kimga jinsiy ta'lim va oilani rejalashtirish xizmatlaridan kafolatlangan foydalanish imkoniyatini ta'minlashi kerak. Faqat bilimdon odamlar mas'uliyat hissi bilan va o'z ehtiyojlarini, shuningdek, oila va jamiyat ehtiyojlarini inobatga olgan holda harakat qilishlari mumkin va bo'ladi.

O'smirlar va yoshlarning reproduktiv salomatligini shakllantirishning ushbu muammolarini umumlashtirib, shuni aytish kerakki, bu uzoq davom etadigan jarayon va individual jinsiy xulq-atvorning shakllanishi yoshga qarab asta -sekin sodir bo'ladi. Va bu vaqt davomida ota-onalarning o'rnak o'rni, shuningdek do'stlar, qiz do'stlari, maktab va umuman butun jamiyatimizning rolini e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ta'lim jarayonini optimallashtirish, tibbiy, shu jumladan talabalarga profilaktik xizmat ko'rsatishni tashkil etish, zarur ijtimoiy yordam ko'rsatish, talaba yoshlarning maqsadli sog'lig'ini yaxshilash, motivatsiyani shakllantirish maqsadida sog'liqni saqlash bo'yicha zarur boshqaruv qarorlarini qabul qilish. sog'gom turmush tarzi va ularning salomatligi uchun shaxsiy javobgarlik uchun turli yosh guruhlari sharoitida o'quvchilarning kasallanishini kuzatib borish zarur.

Maksimal samaradorlikka erishish uchun talaba yoshlarning sog'lig'ini himoya qilish bo'yicha chora-tadbirlar maqsadli, keng qamrovli va uzoq muddatli bo'lishi kerak, bu esa istiqbolli maqsadni har tomonlama ishlab chiqishni talab qiladi. Talabalar jamoasining hududiy ijtimoiy-iqtisodiy, tibbiy-tashkiliy va boshqa xususiyatlarini hisobga oluvchi idoralararo dastur. Ishchi guruhi talaba yoshlarning sog'lig'ini saqlash va mustahkamlashning ustuvor yo'naliishlarini tanlashda nafaqat rejalashtirilgan tadbir-larning ahamiyatiga, balki tashkilotning muayyan sub'ekti sharoitida ularning amaliy ijtimoiy va iqtisodiy maqsadga muvofiqligini ham hisobga olishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Бардакова Л.И. Репродуктивные права и репродуктивное здоровье в свете реализации Программы действий Международной конференции в Каире / Л.И. Бардакова // Народонаселение. – 2004. – №3. – С. 28–36.
2. Дмитриева Е.В. От социологии медицины к социологии здоровья // Социологические исследования / Е.В. Дмитриева. – 2003. – №11. – С. 51–56.
3. Ерышев О.Ф. Жизнь без наркотиков / О.Ф. Ерышев. – М.: Астрель АСТ, 2005. – С. 159.
4. Кон И.С. Психология старшеклассника / И.С Кон. – М.: Просвещение. 2005. – С. 207.
5. Леонова Т.А. Профилактика нарушений репродуктивного здоровья детей и подростков / Т.А. Леонова // Здоровы лад жыцця. – 2004. – N 9. – С. 30–32.
6. Мартыненко А.В. Формирование здорового образа жизни молодежи / А.В. Мартыненко, Ю.В. Валентик, В.А. Полесский. – М.: Медицина, 2003. – С. 192.
7. Мельничук И.А. Педагогический аспект проблемы репродуктивного здоровья молодежи / И.А. Мельничук // Социально-педагогическая работа. – 2004. – №2. – С. 89–93.
8. Покровский В.В. Социально значимые инфекции в XXI веке / В.В. Покровский // Народонаселение. – 2004. – №3. – С. 93–96.
9. Сергеев А.С. Болезни, передающиеся половым путем: краткая энциклопедия / А.С. Сергеев. – Минск: Юнипресс, 2003. – С. 128.
10. Таболин В.А., Алкоголь и потомство / В.А. Таболин, С.А. Жданова, И.Н. Пятницкая. – М.: Высшая школа. 2004. – С. 108.